ئايديۆلۆژياى كوردى

فوئاد سـدیق

دیاریكردن و گەشەدان بەرەوتی بزاڤی ئایدیۆلۆژیای كوردی، ئەركێكە لەو ئەركە گرنگانەی كە ئەمڕۆ خەباتی بۆ دەكرێت و بەوردی لە ریزی نیشتمانپەروەری و نەتەوەپەروەرییەوە دەژمێردرێت، لەوەش زیاتر دەتوانم بڵێم شۆڕشێكی نیشتمانییەو وڵاتە پێخوست و وێرانەكەمانی پێدەگەشێتەوە.

ئەم بۆچوونەی سەرەوە بۆ وڵاتانی ئەورووپا و رۆژئاواش گرنگییەكی تایبەتمەندی خۆی هەیە، جا نەخاسمە بۆ كوردستان كە لەم بارەیەوە قورێكی زۆر خەستمان بۆ گیراوەتەوە هێشتا لە ئەلف و بای ئایدیۆلۆژیای كوردیدا نین...

هەڵبەت لە نێوان بوون و نەبوونی ئایدیۆلۆژیای كوردیدا بۆچوونی جودا هەیە، نەخاسمە كەسیستەمی پادشایەتی لە عێراقدا دەمێكە لە گۆڕنراوەو قۆناخی دەرەبەگیش بە پێی هێندێك بۆ چوونی جودا جودا، گوایا كۆتایی پێهاتووەو سەردەم سەردەمی سەرمایەدارییەو گەلی كوردیش وەك بەشێك لە عێراق ئەم قۆناخانەی تێپەڕاندووەو بیری سەرمایەداری نەك هەر چەكەرەی كردووە، بەڵكە رۆژ لە دوای رۆژیش لە پەرەسندنێكی نەوعی دایە و نموونەشیان بۆ پاساو هێنانەوەی راستی بۆ چوونەكانیان ئەوەیە خەڵكێك هەیە خاوەنی سامان و پارەو پوولێكی ئێجگار زۆرەو تەنانەت سەدان ملیۆن دۆلار بێت و بگرە زۆر زیاتریش و...هتد

ئەگەر چاوێك بە مێژووی قۆناخە یەك لە دوای یەكەكانی خەباتی رزگاری نیشتمانی كوردستاندا بخشێنین دەبینین وردە بۆ رژوای كورد هەمیشە باڵا دەست و لەریزی پێشەوە بووەو ئەركە قورسەكە بەشانی بۆرژوای كوردەوە هەڵگیراوە، بەڵام لەبەر ئەوەی بۆرژوای كوردی تا ئەمڕۆكەش بە باشی مومارەسەی قۆناخەكەی خۆی (كە وردە بۆ رژوازییە) نەكردووەو بە تەواوی لە پاشماوەی دەرەبەگایەتی رزگاری نەبووەو وڵاتەكەشی لەم بارەیەوە وڵاتێكی ناسەقامگیرو هەمە چەشنە بووە، ئا لەبەر ئەمە دەبینین هاوكێشەی قوربانیەكانی خەباتی رزگاری نیشتمانی زۆر زۆر بەرفرەوانترو ئەستوور ترو قەبەتر بووە لەوە دەستهێنانی ئەو رزگاری نیشتمانییەو بۆ رژوای كورد بە پێی پێویست و بەشێوەیەكی هاوسەردەمانە نەیتوانیوە مامەڵە لەگەڵ خەباتە سەخت و دژوارەكەیدا بكات و ئەو رۆڵە بەرچاو بگێرێت.

لەبەر ئەم تێكەڵ و پێكەڵیەی نێوان چین و توێژەكان لەلایەك و قۆناخە دەرەبەگی و سەرمایەداریەكە لەلایەكی ترەوە، دەبینین گەشەسەندنی چینەكان نەك هەر زۆر لاوازە،بەڵكو راستەرێ نییەو، مرۆ ناتوانێت لەیەكتریان جودا بكاتەوە،فەرمانبەر كرێكارەو كرێكار سەرمایەدارەو جووتیار دەرەبەگەو..هتد.

بەبەردەوامبوونی ئەم تێكەڵ و پێكەڵی و ئەو راستەرێ نەبوونەی رەوتی گەشەسەندنی چین و توێژەكان و لیك ئاڵان و ئامێتە بوون و جێگۆركێی نێوان چینەكان، گەشەسەندنی سەرمایەداریشی تارادەیەكی زۆر لاوازو بێهێز كردووە وزۆرانبازی نێوان بیری سەرمایەداری و ئەم وەزعەی كە لەسەرەوە ئاماژەم بۆ كردووە، رێرەوەكە بەلایەكدا دەبات كە رێژەی نەخوێندەواری لە جاران زیاتر بێت و مافە بنچینەییەكان بە هۆی هێندێك كێشەی لاوەكی بی ماناوە لە بیر بكرێن، یاخود هەر نەناسرێنەوەو،پەروەردە و فێركردن لە داڕووخاندا بێن و جۆرەها دەستەڵاتی مەزهەبی لە نێو كۆمەڵ

دەستە باڵابن و لە نێو خەباتی رزگاریخوازە نیشتمانییەکەشدا ئاڵابن و جێ پەنجەشیان لەدیاریکردنی ئایدیۆلۆژیای کوردی و چارەنووسی کوردەوە دیار بێت و چەندین دیاردەی پڕ کارەسات و مەرگەسات ئامێزی تر سەر هەڵبدەن، کە ئایدیۆلۆژیای کوردی و رەوتی ژیانی کورد بەرەو کوێرەوەری و تاریکی و ستەم بەرن.

راستە هێشتا وەزعی کوردستان بەم شێوەیەی لێنەهاتووە وەک لەسەرەوە ئاماژەم بۆ کردووە، بەڵام ئێستاش لەململانی و زۆرانبازی نێوان بیری سەرمایەداری و ئەو بیرە دواکەوتووەی کە لەسەرەوە ئاماژەم بۆ کردووە، ئاسۆیەکی هێندە روون بەرچاومان ناگرێت، ئەگەر بەپەلە زەمینەیەکی لەباری بۆ نەڕەخسێنین، چونکە کوردستان وڵاتێکی بەربڵاوو فرە نەتەوەیە، لەبەر سەقامگیر نەبوونی رەوتی گەشەسندنی ئابوورییەکەی کە بەتوندی بە ئازادییەوە گرێدراوە،بۆتە زیندانێکی بەرفراوان و گەورە. بەشێوەیەکی ملهوڕی حوکمی کراوە،تا ئەمڕۆش باری دەروونی جەماوەر بەلای عەسکەرتارییەت و شەڕو دزی و ناشارستانیەت دەشکێتەوە، دوای رزگار کردنی بەشێکی فراوانی کوردستان لە بەهاری ١٩٩١، کەچی دەرفەتێکی ئەوتۆ بۆ بزاڤی رزگاریخوازی نیشتمانی کوردستان نەڕەخسێنراوە کە بتوانی خۆی بخاتە ژێر زەڕەبینی رەخنەگرییەوەوچاوێکی ورد بەخۆیدا بگێرێتەوەو مشتو ماڵێکی خۆی بدات و تۆزو گەردی هەڵە و لەرێلادان لە خۆی داتەکێنێ کە بنەمای ئایدیۆلۆژیای کوردیش لە گەڵیدا گەشەی دەسەندو لە بڕی کوێرەوەری بەختەوەری سەقامگیرو راستەرێ دەبوو.

چونکە سەرمایەداریش هەر بەتەنها بریتی نییە لە ژمارەیەکی زۆری سەرمایەدارو کارگەو کرێکارو چینی کرێکارێکی فێرە سیاسەت و داکۆکی لەمافی خۆ کردوو. سەرمایەداری لە وڵاتێکدا بەوە ئەبی هێنانە بەرهەمی سەرمایەداریانە، بوو بێت بە بەشی سەرەکی هێنانە بەرهەم و شێوەی سەرمایەداری باڵی بەسەر کشتوکاڵیشدا کێشابی و،باری دەروونی جەماوەریش لەو جۆرە بێ کە لە کۆمەڵگایەکی بەڕاستی سەرمایەداریدا هەیە، سەرمایەداریەتی راستی بەوە دەبێت سەرمایەدارانی ئەو وڵاتە وەک دەرەبەگ نا، وەک تەنها تاقمێکی چاوچنۆکی پارە کۆکردنەوە، با بەدزی و درۆزنیش بێت، نا، بەڵکو بە جۆرێک بجووڵێنەوەکە بەر لە هەرچی عەوداڵی دوای بەرژەوەندی دووری سەرمایەداری و گەشەکردنی سەرمایەداری ومراندنی مێشکی دەربەگانە لەلایەک و بیری کرێکارانە لەلایەکی ترەوە بن... بەوە دەبێت چینی کرێکاریش وەک چینێکی هۆشیار بڕوانێتە پێوەندی خۆی لەگەڵ کارو کارگەو کۆمەڵ و، لە کاتێکدا کە سوورە لەسەر مافی خۆی و مانی بۆ دەگیرێت و خۆپیشاندانی بۆ ئەکاو لە گرتن و لەکار دەرکردن ناترسێ لەسەری، لە هەمان کاتدا سووریش بێ لەسەر گەشەکردنی کارو کارگەو، دوژمنی خۆی لەکارو کارگەدا نا، بەڵکو لە خوێنمژین وبیری سەرمایەداریدا بەدی بکات.

بەڵام بۆرژوازی کوردستان لەبەر ئەوەی هێشتا عەقڵێکی سەرمایەداری نییە و لە جیاتی ئەوەی بیر لە دروستکردنی پڕۆژەی هەمە جۆر بکاتەوە، عەقڵی تەنها بۆ بازرگانی دەچێت و هەموو قازانجەکەی لەبازرگانیکردنەکەیدا دەبێت، نەک لە دامەزراندنی پڕۆژەی پیشەسازی گەورە کە دوای چەندین ساڵ ئینجا بەرهەمەکەی دەستبکەوێت. بەڵکو هێندە نەفەس کورتە دەیەوێت بە هۆی بازرگانیەکەوە لە ماوەیەکی زۆر کورتی چەند رۆژێدا قازانجێکی زۆر بکات، بازرگانیکردنیش هیچ پەیوەندییەکی دوورو نزیکی بە بیری سەرمایەدارییەوە نییەو، هەزاران ساڵە کاری بازرگانیکردن هەبووە، لە کاتێکدا سەرمایەداری هەر بوونیشی نەبووە. بە هۆی ئەو بارە ئابوورییە شێوێندراوەی کە ئەمڕۆ لە کوردستاندا جێگیرە، ئایدیۆلۆژیای کوردیش لە حاڵەتێکی دژواری مەمرەو مەژیدا هەناسە

دەدات و، دەتوانم بلّێم تا ئێستاش ئایدیۆلۆژیای کوردیمان نییە.
رۆژانە سەدان کتێبی سێکسی بە عەرەبی نوسراو،کتێبخانە کوردیەکانیان پڕ کردۆتەوەو دەشفرۆشرێن و کورد دەیانخوێننەوە، بەڵام هێشتا رەوا نەبووە یەک کتێبی بە کوردی نووسراو یا وەرگێردراو بۆ سەر کوردیمان لەسەر سێکس هەبێت، رۆشنبیرێکی ناسراو شتێکی زۆر سەرەتای(دوور لە سێکسی) بلاو کردەوە، بەڵام تاریکپەرستەکان شەهیدیان کرد، کە چی یەکێکی وەکو نیتشە(مەرگی خواکان) دەنووسێتەوەو بەکارێکی ئیبداعیشی دادەنێن. بیری مارکسیزم سەدەیەکە لە کوردستان و لە عێراقدا بلاّو بۆتەوەو بەلاّم هێشتا نە لەمارکسیزم دەزانین و نەلەخەلیفە رەسەنەکانیشی. تەنانەت خودی ئەو حیزبانەی کە گوایا پێڕەوکەری ئەویشن لێی کۆڵەدارن.
کارەساتە یەک ئاڵتۆسێر، یەک حسین مروە، یەک مەهدی عامل، یەک میشیل فۆکۆو...و..مان نییە.
هێشتا فیکرو ئایدیۆلۆژیای کوردی رێڕەوی خۆی وەرنەگرتووەو فرێ دراوەتە دەرەوەی بازنەی شانۆی ململانێی هەمە چەشنەی مێژوو، لە کاتێکدا نیشتمانی کورد ئەمڕۆ کانگەی ململانێی سیاسەتی نێودەوڵەتییەو تەنانەت فیکری زۆر نامۆش خەریکە دەچۆڕێتەوە نێو هەست و هزری کوردەوە، چ لە بارەی توندڕەوی ئایینی کە بەردەوام کۆمەڵەو گرووپی زۆر توندڕەوی لێدەکەوێتەوە، چ فیکرەی بەسەر چووی خێڵەکی و دەرەبەگی کە خەریکی زیندوو بوونەوەن و لە گۆڕەپانی ململانێکادا بە شێوەی رێکخراوی سیاسیش هەن. هەڵبەت لە نێو ئەو ململانێ دژوارەشدا، لێرەوە لەوێ فیکری رۆژئاوایی دزەیکردۆتە نێو کۆمەڵگای کوردی، بەڵام راستیەکەی زۆر لە سەرەتا دایەو، ماوەیەکی دوورو درێژو پڕ لە هەورازو لێژی ململانێی گەرەکە. چونکە تا ئێستا ئێمە وەکو کورد لە نێو کۆمەڵێک تەنگژەی قووڵ گێنگڵ دەدەین، ئەو تەنگژانەش دابڕاون لەرەوتی بەرەو پێشڤە بردنی ژیانی شارستانی و ئایدیۆلۆژیای و لێکدانەوەیەکی نوێی گۆڕانکاریە تازەکان و...هتد.
دەبا لێرەوە بپرسین، نازانم ئێمە کێین و ناسنامەی زاتی نەتەوەکەشمان چییە؟ چیمان بەکردەوە وەدەست هێناوەو کوا ئاسۆی بینینی نەتەوەکەمان؟ تەکنۆلۆژیا؟! باشە چۆن دەتوانین پێی بگەین؟ لیبرالیەتی رۆژئاوایی؟ ئەی چۆن چارەسەرو بنەبڕی توندڕەوی ئایینی دەکەن؟! باشە کە ئێستا ئازادی فیکرمان نەبێت،چۆن دیموکراسی بەرقەرار دەبێت.
دیموکراسی و لیبرالی چین، دوو ئایدیۆلۆژیایی جوداو تێکەڵیشن، بەڵام ئێمەی کورد هێشتا نامۆییان لێدەکەین و ئاشنایان نەبووین.
راستیەکەی پرسیارەکان زۆرن و بەردەوام زیاتریش دەبن، هەر راستیەکیش بوومەلەرزەیەکی شاراوەیەو بە هەموو تەبەقەکانی زەویدا شۆڕ دەبێتەوەو هیچ هێزێک خۆی لەبەر ناگرێت، تەنها عەقڵی نوێی شارستانی ئامێز نەبێت....
راستە ئەرکی کورد زۆر قورسە، بەڵام لە بیرشمان نەچێ رێگای هەزار میلی بە هەنگاوێکی بچووکەوە دەست پێدەکات.کوردینە دەبا دەست پێبکەین.